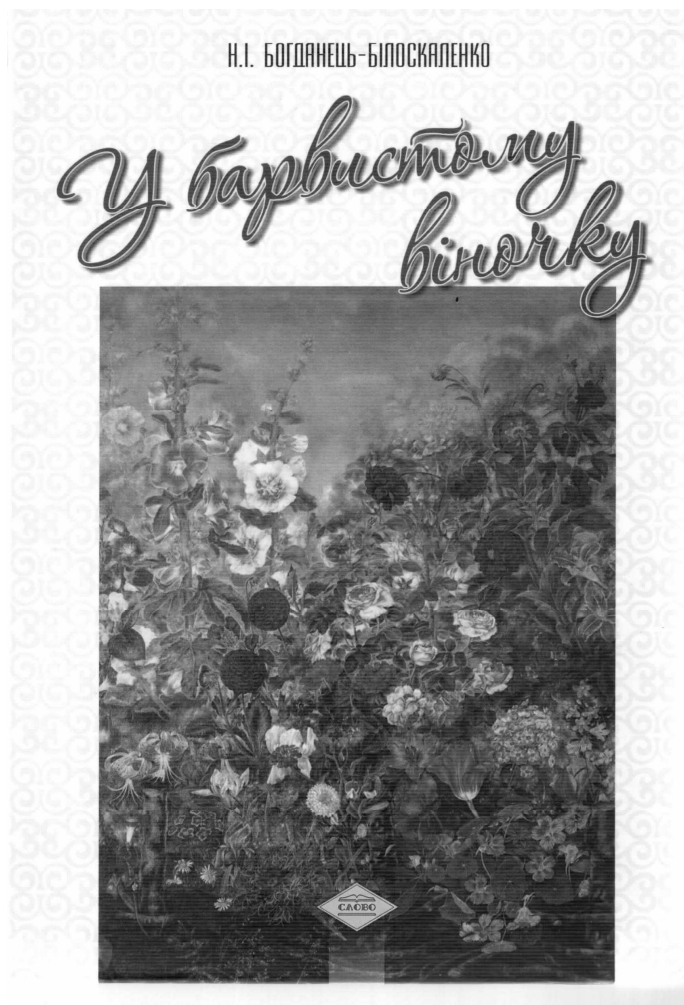

Н.І. Богданець-Білоskalенко

У БАРВИСТОМУ ВІНОЧКУ

ХРЕСТОМАТІЯ

**УКРАЇНСЬКИХ ФОЛЬКЛОРНИХ І АВТОРСЬКИХ ТВОРІВ ДЛЯ РОБОТИ З ДІТЬМИ
В ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

КИЇВ 2012

УДК
ББК
Б

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Південного наукового центру НАПН України
(протокол №12 від 12.12.2011 р.)*

Рецензенти:

Богущ Алла Михайлівна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член академії НАПН України, завідувач кафедри теорії і методики дошкільної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Мовчун Антоніна Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти і методики викладання гуманітарних дисциплін Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка.

Богданець-Білокаленко Н.І. У барвистому віночку. Хрестоматія. Навч. посібник для роботи з дітьми у дошкільних навчальних закладах / Упор. Наталія Іванівна Богданець-Білокаленко. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. – 728 с.

Хрестоматія «У барвистому віночку» – структурований посібник, що охоплює фольклорні й авторські твори, відповідно до вимог варіативних програм розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку.

Посібник рекомендовано вихователям дошкільних закладів, студентам і викладачам у процесі вивчення дисципліни «Дитяча література» та для виховання дітей засобами слова в сімейному колі.

ISBN

©Н.І.Богданець-Білокаленко, 2012

©Видавничий Дім «Слово» , 2012

Від упорядника

У посібнику дібрано відповідно до вимог варіативних програм розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку оригінальні твори фольклорні та авторські. Твори розміщено у хронологічній послідовності за авторами.

Як різнокольорові ниточки щільненько лягають одна до одної в мережці української вишивки, так і різножанрові твори письменників оздоблюють нашу українську дитячу літературу в цілому найкращими відтінками естетичних, морально-етичних напрямів, а також духовними здобутками у вихованні маленьких громадян України. Імена, які подаємо різні й самобутні, але гаптують спільну мережку – українську дитячу літературу.

Важливим є формування у дитини з самого малечку національної картини світу. Однією зі складових цієї картини є література, яка складається з концептів – слів-знаків національної культури. Це ті слова, що викликають у носія відповідної культури приємні переживання, позитивні емоції. У кожного народу є притаманні тільки йому особливі слова – значущі для нього як носія певної культури. Слова-знаки національної культури – один із тих чинників, що об'єднує людей певної культурної спільноти. Культурні асоціації формують концепти слів; інакше кажучи, крім лексичного значення, у слова є ще своєрідні “доважки” значення – концепти. Важливим завданням художньої освіти в дітей є формування цілісної художньої картини світу. Від наукової картини світу вона відрізняється національно забарвленою образністю. Так, наприклад, можна сказати про хризантему – це багаторічна рослина, квіти бувають жовті, білі, рожеві, червоні, квітує з кінця літа і до пізньої осені. Але поряд із біологічними та морфологічними характеристиками це слово ще має “доважки” значення у Японців. Для них ця квітка є символом країни. З метою порівняння, візьмемо таку рослину, як калина. Для всіх це багаторічна рослина – кущ, що має плоди – червоні ягоди тощо. А для українців це слово ще має свої “доважки”: це насамперед символ України, символ дівочої вроди і краси.

Наведемо кілька прикладів таких знакових для українця слів: сорочка, кептар, чобітки, борщ, вареники, пампушка, паляниця, барвінок, чорнобривці, верба, калина, тополя, явір, горлиця, соловей, хрущ, вишневий садочок, ставок, хата, млин, вітряк, криниця, кладочка, сопілка, трембіта, цимбали, бандура, Дніпро, кобзар, козак, чумак, запорожець, писанка, рушник тощо.

Асоціації слова з певними образами художніх творів можна кваліфікувати як культурні, оскільки література — це один із важливих компонентів культури.

Звичайно, культурні асоціації формуються не лише художньою літературою, а й різними явищами культури, в яку інтегрована людина. Обростання слів культурними асоціаціями, безсумнівно, специфічне, відмінне в кожного народу, оскільки специфічні, відмінні самі культури.

Формування культурних асоціацій навколо саме цих слів видається нам важливим, особливо в наш час, коли відбувається наступ маскультури і витіснення духовних цінностей, що становить загрозу для формування дитячої особистості і загалом для повноцінного духовного життя суспільства.

Тематика та ідейно-художній зміст хрестоматійних творів цієї книжки спрямовані на плекання чистоти дитячої душі, формування стійкої свідомості як у національному, так і в загальнолюдському світосприйманні.

Зазначимо, що деякі авторські твори адаптовано, зважаючи на дидактичну функцію цього посібника.

Покладаємо великі надії, що матеріали хрестоматії «У барвистому віночку» збагатять і примножать талановитість маленьких вихованців на благо і процвітання рідної України.

Посібник призначено для вихователів дошкільних закладів, а також прислужиться і батькам для читання в сімейному колі.

Люлі-люлі, люлі-ляй

Люлі-люлі, люлі-ляй,
Спи, пташатко, засинай...
Уже з лісу Сон приходить,
Під віконцем нашим ходить...

Мама впустить Сон до хати,
І пташатко буде спати,
Люлі-люлі, люлі-ляй...

Ой ходить сон коло вікон

Ой ходить сон коло вікон,
А Дрімота коло плота.
Питається Сон Дрімоти:
–Де ми будем ночувати?

–Де хатинка теплесенька,
Де дитинка малесенька, –
Там ми будем ночувати
І дитину колихати.

***

Прийди, сонку, в колисоньку,
Приспи мою дитиноньку.
Та щоб спала, не плакала,
Та щоб росла, не боліла
На голівку і все тіло,
Та щоб личко не марніло.

Ой ну, люлі, люлі

Ой ну, люлі, люлі
Налетіли гулі
Та й сіли на люлі.
Стали думать і гадать,
Чим дитину годувать:
Чи сливок, чи грушок,
Чи вишневих ягідок.
А чи кашки з молочком,
Чи бублика з медочком?
А-а-а-...

Котику сіренький

Котику сіренький ,

Котику біленький,
Котку волохатий,
Не ходи по хаті!
Не ходи по хаті,
Не буди дитяти!
Дитя буде спати,
Котик воркотати.
Ой, на kota воркота,
На дитину дрімота,
А-а, люлі!

Ой ти, коте рябку
Ой ти, коте рябку,
Та вимети хатку.

А ти, коте сірий,
Та вимети сіни.

А ти, білуватий,
Прибери нам в хаті.

А ти, коте рудьку,
Та витопи грубку.

А ти, неслухняний,
Став куліш пшоняний.

А ти, волохатий,
Біжи кругом хати.

А ти, коте муругий,
Прийди до нас удруге,

До нашої хати
Дитя колахати.

А ти, коте великий,
Пощій черевики.

Тільки, котку, не мурчи,
Дитиночки не збуди.

А ти, коте чорний,
Сідай в срібний човен,
Лови рибки повен,

Щоб було няньці і мамці,
І бабусі старенькій,
І дитинці маленькій.

Цить, дитино

Цить, дитино, цить, не плач,
Принесе киця калач,
Вже недалеко на мостику,
Несе калач на хвостик.
А-а-а-а...

Пішов котик у лісок,
Знайшов котик поясок,
До колиски прив'язав,
дитиночку погойдав.

Е... коточок

Е... коточок
Украв в баби клубочок,
Та поніс поза ліс,
Та й до Галі приніс.
Стала його Галя бити:
–Ой не вчися, котку, красти
А вчися робити,
Черевички шити.
На базар носити,
Торгом торгувати,
Діток годувати.
Е, спать, люлі.

Ой ти, котик, коточок

Ой ти, котик, коточок,
Виїв бабин медочок
Та й сховався в куточок,
Тільки видно хвосточок
Та лапки шматочок.

ДИТЯЧІ ВІРШИКИ-ПІСЕНЬКИ

Ходить гарбуз по городу

Ходить гарбуз по городу,
Питається свого роду:
– Ой, чи живі, чи здорові
Всі родичі гарбузові?

Обізвалася жовта диня,
Гарбузова господиня:
– Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

Обізувались огірочки,
Гарбузові сини й дочки:
– Іще живі, ще здорові
Всі рожичі гарбузові!

Обізвалася квасоля,
А за нею й бараболя:
– Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

Обізувались буряки,
Гарбузові свояки:
– Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

Обізувався старий біб:
– Я іздержав увесь рід!
Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

– Ой, гарбузе, ти перистий¹,
Із чим будем тебе їсти?
– Миску пшона, трошки сала, –
От до мене вся приправа.

Я лисичка, я сестричка
Я лисичка, я сестричка
Не сиджу без діла.
Я гусяток пасла,
полювать ходила.

А сьогодні у неділю
Треба відпочити,

---

¹ Перистий – смугастий, строкатий.

Свою хатку гарнесенько
треба прикрасити.

А щоб краща, а щоб краща
Була моя хатка,
Піти треба у гайочок
Квіточок нарвати.

Два півники

Два півники, два півники
Горох молотили,
Дві курочки-чубарочки
До млина носили.

Цап меле, цап меле,
Коза засипає,
А маленьке козенятко
На скрипочку грає.

***

Ой на горі жито –
сидить зайчик:
Сидить собі ще й моргає,
ще й ніжками чеберяє, –
бо він зайчик!
А лисичка бачить
та й думає:
«Як би такі ніжки мала,
то я б ними чеберяла,
як той зайчик!»

***

Бігла мишка–
теретишка
Теретинь-теретинь,
Де упав, там і тин.

* * *

Дощ іде, дощ іде,
Аж із стріхи капає,
Комар з мухою танцює,
Аж підскакує.

* * *

Танцювала баба з дідом,
Загубила торбу з хлібом,
– Гірке моє танцювання,
Загубила харчування!

* * *

Тра-та-та, тра-та-та,
Пішла киця за кота,
За Кота Котовича,
За Сивка Сивковича.
    На весіллі у кота
    Була чиста сміхота:
    Були киці і собачки,
    Курочки і гуси й качки,
Веселенько танцювали,
Скоки-гопки витинали.
Тра-та-та, тра-та-та,
Така була сміхота!

***

Танцювала риба з раком,
А петрушка з пастернаком,
А цибулька дивувала,
Як петрушка танцювала.

ПРИМОВЛЯНКИ

***

Ототушки-тутушки!
На котика потягушки,
А на (Андрійка) ростушки.
Ой тошки, тошки!
Щоб підрости трошки.

***

Гу-ту-ту, гу-ту-ту,
Вари кашку круту,
Підсипай молочка,
Погодуй козачка!

***

Дибки, дибки!
Ходить котик по лавочці,
Водить кішку за лапочки:

Диб, диб, диб.

***

Кую, кую ніжку,
Поїду в доріжку,
Куплю черевички,
Ніжки невеличкі.

***

Тапці, ручки, тапці,
Підемо до бабці.
Дасть нам баба пиріжки і на миску замішки.
Тапці, ручки, тапці!

***

– Ой ладусі, ладки
Де були ви?
– В бабки.
– Що їли?
– Оладки.
– З чим оладки?
– Із медком та солодким молочком.

***

Гоп, гоп, горобейки,
На бабині конопельки,
А на дідів мак, мак
Нехай буде так, так.

***

Ой без дуди, без дуди
Йдуть ніженьки не туди.
А як дудочку почують,
Самі ніженьки танцюють.

***

Їде, їде пан, пан,
На конику сам, сам,
А за паном, хлоп, хлоп
На конику гоп, гоп
Ковалики-ковалі
То великі, то малі.
А старого коваля
Посадили на коня,
А старую ковалицю

Посадили на телицю,
А малих коваленят –
На на строкатих котенят, -
Поїхали!

***

Перебираючи пальчики дитини, приказують, починаючи з указівного пальчика:

– Пальчику, пальчику,
Де ти бував!
Пальчику, пальчику,
Що ти чував?
– З меншеньким братом
Я кашу варив,
із безіменним
я кашу поїв,
із середульшим
у лісі гуляв,
а із найбільшим
пісню співав.

ЗАКЛИЧКИ

***

Іди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику
В новенькому горщику
Та й поставлю на вербі,
Щоби їли комарі.
Буде й вам, буде й нам,
Буде й усім комарам,
А ще й сивим голубам.

***

Іди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику
В полив'янім горщику.
Іди, іди, дощику.
Цебром, відром, дійницею
Над нашою пашницею.
Іди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику.

***

Іди, іди, дощику.
Зварю тобі борщику.

Залізу на дуба,
Прикличу голуба.
А голуб загуде,
Дрібен дощик піде!

***

Ой дощику, поливайнику,
Поливай, поливай,
Поливай, поливай
Та і нас не минай.

***

Дощику, дощику,
Припечи, припечи,
А я буду у куточку
На печі, на печі.

***

Іди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику
В череп'янім горщику.
Тобі каша, а нам борщ,
Щоб густіший падав дощ.
Іди, іди, дощику.

ЗАГАДКИ

Кінь залізний, а резиною підкований.
(автомашина)

Біла морква зимою росте.
(бурулька)

Був у воді, був і в маслі.
В нірку впав, хоп – і пропав!
(вареник)

За лісом, за пралісом золоті ворота стоять.
(веселка)

Тане сніжок, зеленіє лужок,
день прибуває – коли це буває?
(весною)

Голі поля, мокне земля,
Дощ поливає – коли це буває?
(восени)

Лід на річках, сніг на полях,
Віхола гуляє – коли це буває?
(взимку)

Сонце пече, липа цвіте,
Жито доспіває – коли це буває?
(влітку)

Рукавом махнув, дерева нагнув.
(вітер)

Сімсот соколят на одній подушці сплять.
(соняшник і насіння)

Сидить у куточку і тче сорочку
(павук)

Чупринка зелена, голівка червона, а хвостик білий.
(редиска)

Маленький хлопчик у шапці ходить.
(цвях)

Завжди в роті, а не проковтнеш.
(язик)

Щоб не згинуті в біді,
Держить ножиці в воді.
(рак)

Смик-смик – і вийшов гриб.
(парасолька)

Дванадцять братів один за одним ходять,
один одного не обходять.
(місяці року)

Повен хлівець білих овець.
(зуби)

У воді купалася, а сухою осталася.
(качка)

Сидить баба на грядках, вся закутана в хустках.
(капуста)

У нашої бабусі сидить дід у кожусі,
Проти печі гріється без води умиється.
(кіт)

Що мовчить, а розуму вчить?
(книжка)

Не куш, а з листочками,
Не сорочка, а зшита,
Не людина, а навчає.
(книжка)

СКОРОМОВКИ

Бабин біб розцвів у дощ –

буде бабі біб у борщ.

Бурі бобри брід перебрели,
забули бобри забрати торби.

У нас надворі погода розмокропогодилася.

Ти, малий, скажи малому,
хай малий малому скаже,
хай малий теля прив'яже.

Семен сказав синам: «Скосіть сіно».
Сини скосили сіно.
Старий Семен сказав синам «Спасибі».

Ніс Гриць пиріг через поріг,
Став на горіх – упав на поріг.

Семен сіно віз – не довіз:
лишив сани – узяв віз.

Ворона проворонила вороненя.

Всім подобається це куце цуценя.

Їхав Прокіп з Прокопихою
ще й з маленькими прокопенятами.

Летів горобець через безверхий хлівець.
Вхопив гороху без червотоку,
без червоточини, без почервоточини
та й пурх – полетів!

Мусію, Мусію.
Муку сію,
Печу паляниці,
кладу на полиці.
Мусій, муку сій,
печи паляниці,
клади на полиці.

На возі коза, під возом лоза.
На полиці в коробиці
Півкороваю і паляниця.

На річці Лука спіймав рака в рукави.
Не турбуйте курку, курчаточок, кучерявих клубочаточок.
Не клюй, курко, крупку, не кури, котику, люльку.
Невеличка перепеличка під полукіпком розпідпадьюмкалась.
Черепашці з черепашенятами
Важко змагатися із жабенятами.
Шишки на сосні, шашки на столі.
У нашого діда капелюх не по-капелюхівськи.
Вередували вереднички, що не зварили вареничків;
не вередуйте вередниченьки, наваряться варениченьки.

ПРИСЛІВ'Я, ПРИКАЗКИ

Рідний край – земний рай.
Яблуко від яблуні недалеко відкотиться.
На сонці тепло, а біля матері добре.
Від теплого слова і лід розмерзає.
Краще мовчати, ніж брехати.
Слово – не горобець, вилетить – не піймаєш.
Свій розум май, а людей питай.
Пташка красна своїм пір'ям, а людина – знанням.
Мудрим ніхто не вродився, а навчився.
Ніколи не кажи: “Не вмію”, а говори: “Навчуся”.
Книга вчить, як на світі жить.
Хто більше читає, той більше знає.
Мала бджола, а й та працює.
Косо, криво, аби живо.

Щасливо там жити, де вміють дружити.
Друзі пізнаються в біді.
Бачить кіт сало, та сили мало.
Без вірного друга - велика туга.
Без нашого Гриця вода не освятиться.
Без труда нема плода.
Вкрадеш голку, а потім корову.
Діло майстра величає.
Гостре словечко коле сердечко.
Лінивий двічі робить, скупий двічі платить.
Наука в ліс не веде, а з лісу виводить.
На чужий коровай рота не роззявляй.
Не кажи гоп, поки не перескочиш.
Не копай іншому ями, бо сам упадеш.
Під лежачий камінь вода не тече.
Не сунь носа до чужого проса.
Страх має великі очі.
Стук-грюк, аби з рук.
У страху очі великі.
Робить, як мокре горить.
Не кидай слів на вітер.
Тепле слово і в мороз зігріє.

ЛІЧИЛКИ

Бігли коні під мостами
З золотими копитами.
Треба стати погадати,
Що тим коням їсти дати.

***

Їхав лис через ліс,
Поламав п'ять коліс.

Треба стать погадати,
Скільки йому грошей дати.

***

Сітка-вітка, дуб-дубки,
Поставали козаки,
Шабельками брязь:

– Вийди, князь!

***

Я жмурюсь, заплющив очі.
Всі ховайтесь, хто де хоче!
Вмить розбіглась дітвора.
Йти шукать мені пора.
Більш не буду я чекать:
Раз, два, три – іду шукать!

***

Котилася торба
З високого горба.
А в тій торбі
Хліб-паляниця,
Кому доведеться –
Той буде жмуриться.

***

А між нами, хлопчиками,
Хтось не слухається мами.
Раз, два, три,
Це, напевне, будеш ти.

***

Тарах, тарах,
Їде Хома на волах.
- На яких? – На рябих.
- На чиїх? – На Мартинових.

***

Бігла лялька
Коло ковалька
В семи кожухах,
В трьох капелюхах.
В небо гляділа –
Злетіти хотіла.

***

Трікі-трілі, трілі-тон,
Сіли троє у вагон,
Поїхали у Китай
Пити там солодкий чай.

***

Ене, Бене, раба,
Вінтер, вінтер, жаба,
Ене, бене, грець,
Вінтер, вінтер, кець.

***

Раз, два, три, чотири,
Мене грамоти учили:
І читать, і і писать,
І на конику скакать.

***

Їхав лис через ліс,
Поламав п'ять коліс.
Треба стать погадать,
Скільки йому грошей дать.

***

Мидір, Сидір і Каленик
Збудували тут куреник,
У куренику сидять,
По варенику їдять.

***

У зеленому садку
Сидить котик в холодку.
Лапкою чеше вус,
Язичком лиже пуз,
Хвостиком круть-верть,
Буде мишці смерть!

***

Женчик, женчик
Невеличкий,
На женчику черевички,
І шапочка чорненька,
І латочка червоненька.

***

Бігли коні під мостами
З золотими копитами,
Треба стать погадать,
Що тим коням їсти дать.

***

Стоїть півень на току
У червонім чобітку.
Будем півника просити:
- Ходи жита молотити.

***

Іде коза, брикає,

Бородою хитає,
А борідка хиталась,
За будяки чіплялась.
Копитами цок-цок-цок!
Вибігає і цапок.
Не коліться, будяки,
Бо потопчуть вас цапки.
Туп!

***

На городі бараболя,
Кабачки,
Буряки,
Редька, морква, огірки,
Пастернак,
Повний мак.
А ми кошичка візьмем
Та повненький наберем.
Хто піде,
Той візьме.

НАРОДНІ ІГРИ

ЗАКЛИЧКИ (АБО ЗАЗИВАЛКИ) ДІТЕЙ НА ГРУ:

Нумо, нумо, дітвора,
Біжіть швидше до двора –
Починати гру пора!
Любі хлопчики й дівчатка,
Годі вам байдикувати.
Йдіть-но, будемо ми грати.

Оду-ду, оду-ду,
Знаю я цікаву гру!
Гей, біжіть усі сюди,
Пристаємо до гри!
Діти-квіти, діти-квіти,
Нащо вдома вам сидіти.
Краще йдіть усі сюди,
Приєднайтеся до гри.

ЗГОВІРКИ ДЛЯ РОЗПОДІЛУ НА КОМАНДИ:

Що ти обираєш?

Коня підкувати

Чи двір підмітати?
Вишиту сорочку
Чи рябеньку квочку?
Зелену капустину
Чи велику морквину?
Гарне яблучко на гілці
Чи грушки на тарілці?
Що тобі дати (подарувати)?
Солодку грушку
Чи м'яку подушку?
Зайчика сіренького
Чи бублика з тіста?
Яскраве намисто
Чи бублика з тіста?
Грудочку цукру
Чи солодку булку?
Кого в гості запросиш?
Кролика прудкого
Чи зайця косоного?
Пташку-щебетушку
Чи мишку-шкряботушку?
Бджілку, яка мед збирає,
Чи ведмедика, що його любить?

МИРИЛКИ

Для усунення конфліктів і суперечок, що можуть виникнути поміж дітьми у процесі гри, доцільно використовувати мирилки:

Мир – миром, пироги з сиром,
варенички в маслі, ми подружки
красні – поцілуймося!
Тобі яблучко, мені – грушечка,
не сварімося, моя душечко!
Мені яблучко, тобі – зернятко,
не сварімося, моє серденько!

ПАСТУХ І ВОВК

З дітей обирають «пастуха» і «вовка». Решта – «вівці». З одного боку майданчика креслять коло – це «кошара для отари», а на протилежному – «пасовисько». Збоку майданчика – «лігво вовка». Пастух жене овець у поле, де вівці розбігаються, стрибають, пасуться. На слова вихователя: «Тікайте од вовка!» вівці біжать у свою кошару. Вовк ловить їх, а пастух захищає. Спійману вівцю вовк відводить у своє лігво. Гра закінчується, коли у вовка певна кількість овець (за попередньою домовленістю).

Правила гри. Вівця вважається спійманою, як що вовк торкнеться її рукою.

БАТЬКО Й ДІТИ

Грище ділиться наполовину. На одній – гурт дітей, на другій – сидить «батьком». Діти тихенько домовляються, який рух будуть виконувати перед батьком, тому що мають йому сказати «де були і що робити».

Гравці шеренгою йдуть до батька, зупиняються перед ним і тричі кланяються. Батько віддає поклін і питає:

Розкажіть, гей, мої діти,
Що чули й де були?

Вони хором відповідають:

По широкому світі блукали і щастя шукали,
Багато ми там видали – аж у Києві спочивали.

На це батько каже:

Розкажіть, гей, мої діти,
Що ж ви там робили?

Діти:

Уважай і вгадай, наш батько дорогий:
Ось так, ось так ми всі там робили.

Після цих слів усі наслідують певних рух, а батько має назвати, що це було. Коли відгадає, діти тікають, а він їх доганяє. Спійманий перед лінією поділу стає новим батьком і учасники придумують нові рухи. Якщо батько до трьох разів не відгадає, то на його місце вибирають іншого.

САД І ГОРОБЦІ

На грищі накреслюють коло діаметром 10 кроків, всередині якого розташовані «фруктові дерева» (учасники гри). Поміж ними ходить «садівник», відганяючи двох «горобців», що намагаються забігти в коло, торкнутися якогонебудь дерева рукою і втекти разом з ним. Ударить його садівник при цьому джгутом – горобець стає деревом, а дерево – горобцем. Усі співають:

Два горобчики,
Ласі хлопчики,
З боку чиркають
В садах виркають.
Один із малинами,
Ще й із вишнінами,
Яблука, груші,
Сливи-чорнуші.
Скач же в садочок
По горішок!
Ягідку в дзьобик
Тікай, як можеш!

КИЦЬКА

Кицька входить у коло весела й відповідає на запитання, що їй задає гурт, ілюструючи свої відповіді рухами та жестикуляцією.

На запитанняб «Де ти, кицько, ходила?» - кицька каже: «У млині сиділа». Тут же трошки присідає і розводить руками в боки, наче показує на ту лавицю або стілець, на якому вона у млині сиділа.

Гурт: «Що ти, кицько, робила?»

Киця: «Житечко молола» (правою рукою робить у повітрі кола, наче меле жито в млині).

Гурт: «Що ти, кицько, заробила?»

Киця: «Шапочку дукатів!» (пальцем правої руки збирає щось з лівої долоні, наче гроші, підіймає їх угору й висипає назад на долоню. Наче в шапочку, при цьому перебирає пальцями).

Гурт : «Що ти, кицю, купила?»

Киця: «Бубликів багато!» (вказуючи пальчиками обох рук описує четверо малих кіл перед собою).

Гурт: «З ким ти бублички поїла?»

Киця: «З гостями у свято» (і знову присідає так, як спочатку, розводить руками вбоки й схиляє голову, наче вклоняється гостям, що з нею поїли у свято бублики).

Всі рухи киця виконує сама або з усіма дітьми разом.

КОВАЛІ

Діти стають півколом. Навпроти стає «коваль».

Всі співають і до такту пісні кують: то підносять дві руки вгору ніби молот, то опускають їх вниз.

Куй, куй, ковалі,
То великі, то малі,
А старого коваля
Посадили на коня.
Кому коня підкувати,
Золоту підкову дати?
Підкуй цього, підкуй того,
Підкуй мого вороного. (Двічі).

До слів «А старого коваля...» діти замикають і утворюють коло та кружать довкола коваля, котрого опісля підносять вгору.

До слів «Кому коня підкувати...» всі в колі кують до такту пісні, а при словах «Золоту підковку дати?» подають на зміну то праву, то ліву ноги назад і згинають їх.

«підкуй цього» - діти вказують правою рукою на свого правого товариша, а «підкуй того» - лівою рукою на лівого товариша. До слів «Підкуй мого вороного» - кожний вказує на себе.

Пізніше вже до кінця пісні всі знову кують.

ОЙ ЛЕТІЛА ЗОЗУЛЕНЬКА

Діти стають парами – пара біля пари – і утворюють коло. Посеред кола ходить «зозуленька. Всі співають:

Ой летіла зозуленька через сад, через сад,
Розпустила пір'ячко на весь сад, на весь сад.
Ой хто тее пір'ячко підбере, підбере.
Ой той сиву зозуленьку забере, забере.

При словах «забере» всі пари розбігаються й кожна дитина шукає собі нову пару, в тому числі й зозуленька. Хто пари не знайде, стає зозуленькою, і гра починається спочатку.

Правила гри:

1. Ті самі гравці не можуть залишатися в парі.
2. Не вибирати для пари найближчу дитину.
3. Не можна відмовляти стати в парі з зозуленькою або пару відбивати тій дитині, що її зозуленька вже знайшла.
4. Хто вибрав для пари зозуленьку, подає їй обидві руки, щоб хто-небудь її не відняв.

ЯСТРУБ

Усі, крім «яструба», утворюють колону, взявши один одного за пояс або плечі. Направляючий запитує яструба, який перед ним:

- Тобі кого треба?
- Останнього!
- То лови його!

Яструб кидається до останнього, який намагається втекти протилежним боком колони і стати перед направляючим. Відбігати від ряду далі п'яти кроків не дозволяється. Спійманий стає яструбом, а колишній яструб – направляючим.

ГОРЩЕЧКИ

Гравців має бути непарна кількість. Усі, крім одного, утворюють подвійне коло, обличчям до середини. Гравець, у якого немає пари, стає в середини. Гравець, у якого немає пари, стає в середину кола – це «купець». Діти, які утворили зовнішнє коло, називаються «горщечками», а внутрішнє - «хазяями». Купець звертається до когось із хазяїв і запитує: «Продаєш горщечок чи ні?» той відповідає ствердно, починається торг. Коли зйдуться в ціні – і купець, і хазяїн виходять за коло та біжать у протилежні боки – навкруг гравців. Хто раніше прибіжить до горщечка – той стає хазяїном. Гра повторюється з іншим «горщечком».

Правила гри. Діти не повинні перебігати через поле. Гравці не повинні затримувати тих, хто біжить.

ГОРЮ, ГОРЮ, ПЕНЬ або ХРЕЩИК

Діти стають попарно – одна пара за другою. Попереду одна дитина, яка промовляє:

- Горю, горю, пень!
- Остання пара запитує:
- Чого ти гориш?

